

Závěrečný projekt

1) Téma, problém, otázka, úvod a cíle výzkumu.

Téma mé diplomové práce bude znít: Analýza komunikační schopnosti žáka s PAS.

V diplomové práci budu zkoumat komunikační schopnost chlapce s poruchou autistického spektra (PAS), kterého doučuji. Každé dítě s PAS je jiné a i komunikační schopnost může být u každého na jiné úrovni. Problematika PAS mi připadá velmi zajímavá a analýza komunikační schopnosti tohoto žáka může být přínosná pro všechny, kdo lépe chtějí porozumět (v oblasti komunikace i sociálních vztahů) dítěti s PAS.

Cílem mého výzkumu bude vytvořit kazuistiku žáka s PAS a analyzovat jeho komunikační schopnost. Tuto komunikační schopnost budu zkoumat v různých situacích a prostředích, například ve škole, v rodině (interakce s rodiči a sourozencem), na logopedické terapii, na hřišti.

2) Hlavní výzkumná otázka a vedlejší výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka: Jak žák s PAS komunikuje v různých sociálních situacích?

Vedlejší otázky: Na jaké úrovni jsou žákovy jednotlivé dílčí funkce?

Jakým způsobem komunikuje ve škole?

Jakým způsobem komunikuje v rodině?

Jakým způsobem komunikuje na logopedické terapii?

3) Kvalitativní, nebo kvantitativní výzkumná strategie?

Pro svůj výzkum si zvolím kvalitativní výzkumnou strategii – kazuistiku. Umožní mi problematiku komunikační schopnosti u žáka s PAS analyzovat do hloubky a lépe jí porozumět, nicméně si uvědomuji, že vzhledem k povaze výzkumu nebude možné závěry zobecnit na všechny děti s těmito poruchami. Doufám, že se mi podaří sehnat dostatek materiálů, které mi pomohou získat co nejvíce přínosných poznatků, zejména z hlediska žákovy komunikační schopnosti.

4) Návrh metody sběru dat

Výzkum se bude zakládat na případové studii žáka s PAS. Použiji metodu zúčastněného pozorování včetně analýzy osobních dokumentů a polostrukturovaného rozhovoru s maminkou chlapce. Prostřednictvím rozhovoru budu zjišťovat především průběh chlapcova postižení a vývoj jeho komunikační schopnosti v průběhu života. Další informace mi, doufám, poskytnou odborníci, kteří s chlapcem pracují. Navštívím jeho základní školu, zúčastním se logopedické terapie a komunikačního nácviku.

5) Plán pozorování

Budu provádět zúčastněné pozorování žáka s PAS v různých komunikačních situacích. Zaměřím se na jeho interakci se sourozencem, vrstevníky, rodiči, učiteli, terapeuty a asistenty. Budu zkoumat úroveň řečového projevu a schopnost porozumění. Dále zmapuji chlapcovy dílčí schopnosti, jako je hra, sebeobslužné dovednosti, hrubá a jemná motorika apod. S chlapcem pracuji od listopadu 2013, pozorování bude probíhat během celého roku 2014 do března 2015. K zaznamenání pozorování použiji metodu terénních poznámek, které doplním fotografiemi. Součástí mého výzkumu bude také polostrukturovaný rozhovor s maminkou.

6) Praktické a etické problémy při výzkumu

Problém vidím hlavně v zaznamenávání pozorování. Z praktického hlediska jde hlavně o zápis terénních poznámek. Musejí být dobře organizované, abych se v nich v budoucnu vyznala. Měly by také být co nejdetailnější a zachycovat i moje dojmy a pocity během pozorování. Z etického hlediska si musím dát pozor, abych byla při pozorování objektivní. Samozřejmostí je také důvěrné zacházení s výzkumnými daty, v diplomové práci tedy zaměním jméno zkoumaného dítěte. Dalším problémem může být ochota rodičů a odborníků, kteří s chlapcem pracují, poskytnout mi jeho osobní dokumenty.

7) Záznam z prvního realizovaného pozorování

Terénní poznámky z logopedické terapie:

Honzík navštěvuje klinickou logopedku pravidelně jednou za 4-6 týdnů.

Logopedka se uvítala s maminkou i s Honzíkem (jméno bylo změněno). Honzík usedl ke stolu vedle maminky naproti logopedce. Logopedka ukázala Honzíkovi tři obrázky s postavením mluvidel. Obrázky si držela vedle svého obličeje, aby s ním navázala oční kontakt a zároveň předváděla postavení mluvidel, tak jako na obrázku. Honzík měl napodobit například zvednutí hrotu jazyka za horní řezáky, místo toho však vstal a začal rozhazovat hračky z polic po zemi. Pak popadl odrážedlo a začal s ním jezdit po místnosti. Snažil se zajet i logopedce za stůl, ta se mu však postavila do cesty a snažila se mu vysvětlit, že tam nesmí. Poté mu odrážedlo sebrala a slíbila, že když napodobí obrázky, za odměnu mu ho půjčí. To se po několika pokusech podařilo. Poté už komunikovala pouze s maminkou a doporučila jí některá cvičení, která má s Honzíkem doma provádět.

Terénní poznámky z dětského hřiště:

S Honzíkem jsem šla na dětské hřiště a pozorovala ho při interakci s intaktními vrstevníky.

Honzík si rád hraje s vodou, proto jsme vzali konev a šli zalévat květiny před dům. Honzík činnost většinou komentoval krátkými větami. Poté jsme si vzali křídly a nakreslili na chodník dráhu, na které jsme soutěžili v běhu, následovala hra na písku. Najednou se na hřišti objevil chlapec kolem 10-12 let. Honzík mě ihned začal ignorovat a začal si s ním hrát. První

problém nastal, když se chlapec Honzíka zeptal, jak se jmenuje. Honzík mlčel a ani na mé pobídnutí, ať se představí, neodpovídal. Pak se k nim přidala asi osmiletá holčička. Honzík zavelel: „Jdeme na strom“! A všechny tři děti běžely lézt po stromech. Pak hrály chvíli na schovávanou. Honzík děti oslovoval „kluku, holko“. Na hřišti jsou také dvě houpačky, když chlapec na jednu šel, Honzík obsadil druhou. Bylo patrné, že po nějaké době už chlapec neměl o hraní s Honzíkem zájem, nicméně Honzík napodoboval každou jeho činnost. Pak šli všichni tři opodál „vařit“. Děti si pak začaly stěžovat, že jim Honzík kazí hru.

8) Námět k modifikaci výzkumného návrhu

Dosud jsem provedla pozorování ve dvou komunikačních situacích. K zaznamenání pozorování jsem použila metodu terénních poznámek, které jsem si zapsala několik hodin po jeho skončení. Průběh pozorování jsem se snažila zmapovat co nejpřesněji, nicméně na některé detaily je těžké si s odstupem času vzpomenout. U dalšího pozorování se pokusím terénní poznámky psát už v jeho průběhu nebo bezprostředně po něm.

9) Seznam literatury

BAZALOVÁ, B.: *Poruchy autistického spektra*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5781-4

BOGDASHINA, O. *Autism and the edges of the known world: sensitivities, language and constructed reality*. London: Jessica Kingsley, c2010, 224 s. ISBN 97818849050425.

ČADILOVÁ, V.; ŤAMPACHOVÁ, Z.: *Strukturované učení: vzdělávání dětí s autismem a jinými vývojovými poruchami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 405 s. ISBN 978-80-7367-475-5.

GILLBERG, CH.; PEETERS, T.: *Autismus – zdravotní a výchovné aspekty: výchova a vzdělávání dětí s autismem*. Praha: Portál, 1998. 122 s. ISBN 80-7178-201-7.

JELÍNKOVÁ, M.; NETUŠIL, R.: *Autismus I. Problémy komunikace dětí s autismem*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 1999.

JELÍNKOVÁ, M.: *Autismus II. Problémy v sociálních vztazích dětí s autismem*. 1. vyd. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2000.

JELÍNKOVÁ, M.: *Autismus III. Problémy s představivostí u dětí s autismem*. 1. vyd. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2000.

KLENKOVÁ, J.: *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. 228 s. ISBN 80-247-1110-9. 75.

LECHTA, V.: *Symptomatické poruchy řeči*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 191 s. ISBN 8071785725.

PITTMAN, M. *Helping children with autistic spectrum disorders to learn*. London: PCP, 2007, 129 s.

SCHOPLER, E.; MESIBOV, G. B.: *Autistické chování*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. 303 s. ISBN 80-7178-133-9.

ŠKODOVÁ, E.; JEDLIČKA, I. A KOL.: *Klinická logopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 612 s. ISBN 80-7178-546-6.

THOROVÁ, K.: *Poruchy autistického spektra: dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom, dezintegrační porucha*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 453 s. ISBN 80-736-091-7.

Stále zajímavé a relevantní téma, ale výzkum zůstává na ploché a popisné rovině. Zkuste se nad svým tématem a výzkumnými otázkami ještě jednou zamyslet, zejména s ohledem na to, jak může být přínosné pro váš obor. Neměla byste si vystačit se "zachycením" kom. schopností chlapce XY.